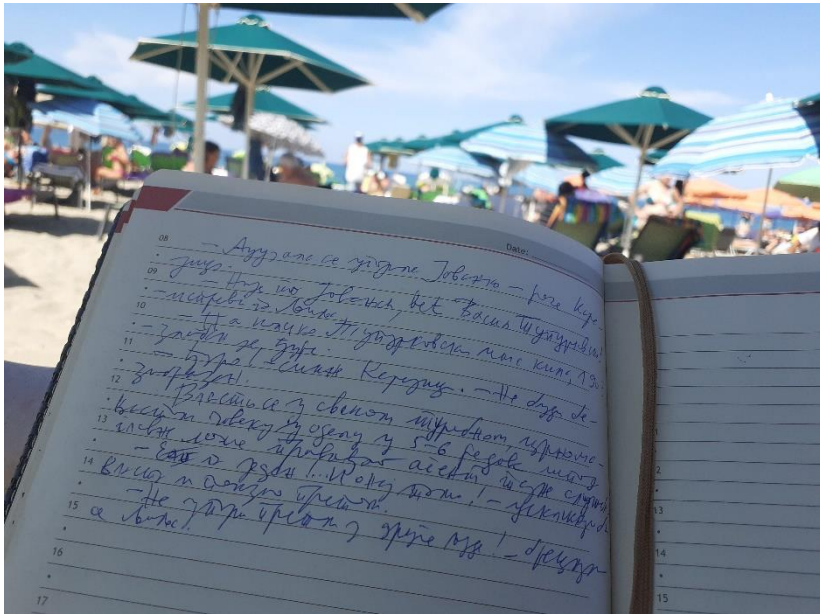

На застору прашњавог и распалог позоришта с пројектора из задње ложе приказује се мутна сличица дија-филма у облику препознатљиве контуре некадашње СФРЈ на мапи света. Завеса се лелуја, ваљда од промаје. Воњ плесни, урина и трулих дасака веома је јак и штапао би за ноздрве да има сведока. Седишта су празна, већином разваљена, покривена прашином и паучином, која виси с плафона, бочних галерија, рефлектора... Сала је у полумраку, једва осветљена ретким неразбијеним жућкастим зидним лампама са стране, а и испод завесе се пробија некаква плавичаста светлост, за коју се отрцано може рећи да је аветињска, или можда уранијумска. Паучина се може уочити и на светлосној пројекцији на завеси – очигледно лелуја испред објектива.

On repeat иде песма *Gimme Some Loving* („Спенсер Дејвис груп“).

У сали је све хладније, после неколико понављања песме почиње да се чује и хућ ветра: неко је направио промају.

(Да је ово сценарио, на почетку би писало *INT. Ноћ, САЛА СТАРОГ ПОЗОРИШТА*, напомена о вођу би била изостављена, а *V.O.* би на рипит била шпица „Филмских новости“. Било би изостављено и оно „плавичасто“ {црно-бели филм!}.)

08 - Anggapan seorgane Jibet to - para kaga
09 - jaya - tiga wa Jibet to, ket. bacan tu gung paku
10 - muputi zambur
11 - ita naku ita gung paku naku kung, 10
12 - yaku se gung
13 - tiga! Gung Kepung. - the dappu
14 - karena a g ebun mupham nupama
15 - bacan idung tu sang ny s-e fagok naku
16 - waku waku atubas aced in acik capu
17 - - Eau is paku l. Waku naku! - fexnabid
18 - Bacan n dungs paku
19 - the gung paku n gung naku! - dappu
20 - ce bube

Година 1977.

Фебруара месеца је „Отокар Кершовани“ пристао да, уз баснословни хонорар и велики проценат од продаје, објави изабрана дела Добрице Ћосића, што ниједан издавач у Србији није хтео ни смео. Тај је „издавачки пропуст“ инспирисао Стипета Шувара, тада „само“ председника Републичког комитета (читај: министра) за просвету, културу и шта све не СР Хрватске, да се помније *позабави* српским национализмом, који се, на пример, манифестовао не само опетованим жалопојкама на Устав из 1974, већ и називањем дубровачке и далматинске књижевности – српском, у програмима на београдском Филолошком факултету и у вечеринкама у „Клубу књижевника“, као и да се окоми на свакакве „елите“, непримерене у социјализму. Из тога су се касније породиле „Бијела књига“ и средње усмерено образовање, али почетком 1977, дакле, Шувар је само саслушан у најужем руководству СРХ, затим и послушан, а утицајнији су људи одаслати у Србију да на узди задрже тај анархолиберализам и српски национализам. Отуд је било најприродније да – месец дана по Шуваровом *извешћу* – у пријатељску посету републичком СУП-у Србије дође – Србин из Хрватске, који ће да како говорити књижевним хрватским језиком с додатком „ћ“ уместо „дј“. То једва да је коме сметало, зато што су, после пада „либерала“, многи србијански функционери говорили ијекавски, или су, штавише, имитирали нагласак Милке Планинц и Владимира Бакарића. Поменути гост је по званичној функцији био „само“ секретар ИК ЦК

СКХ, али то што је баш он послат, потврдило је гласине у кулоарима *оне високе зграде* да је поменути „исек“ на вези у КОС-у, то јест Мишковићев човек. Осим тога, свако је знао да Србе у *ужој Србији* нико не може тако да зајебе као – други Србин: највише Србин из Босне, па одмах за њим Србин из САП Војводине, а оно што остане, докусуриће Срби из хрватског СК.

Главна теме свих трачева тих дана биле су две ствари, о једној се шапутало, о другој се смело нагађало. Шапутало се о наглој промени физичког изгледа доживотног председника СФРЈ друга Тита, а жаморило се о томе да је Арсен Дедић пропушио. О првоме се ћућорило у сумрак међу бакицама на клупама испред радничких солитера и у староградским салонцима на прислушкиваним сусретима квазидисидената (канирање косе, нови зуби, већа диоптрија наочара, нездрава жута боја коже, раскид с Гертрудом Мунитић, нестанак Јованке из јавног живота), а о другоме су на телевизији слободно могли да трубе Милован Илић Минимакс и Миња Субота у легендарном ток-шоуу „Од главе до пете“ („проредила вам се коса, друже Дедићу, шта вам је?! Је л’ Габи добро?“).

*

Драгосавац је званично дошао као део делегације ЦК СКХ у другарску посету ЦК СКС, као десна рука своје шефице, Милке Планинц, коју је, као домаћин, срдечно дочекао Тихомир Влашкалић, док је исека, наравно, братски изљубио исек домаћин, Иван Стамболић. Сви су знали да је врх посете куртоазан, а да је главна ствар тајни (или, у сваком случају, непоменут у медијима, такозваним „средствима јавног информисања“) долазак Драгосавца у зграду републичког СУП-а. Опуштени, и

дакле протоколарни, разговори у просторијама Народне скупштине Социјалистичке Републике Србије крунисани су вечером у „Мадери“, где су певали Аца Трандафиловић и Оливера Катарина, а наступао је, по изричитој жељи Милке Планинци – и Јаника Балаж с тамбурашима. „Мадера“ је, као и увек, била пуна српских фудбалских удбаша, међу којима је био њихов тадашњи шеф, Озрен, иначе вазда у друштву звездаша, партизановаца и офковаца. За ову прилику је променио сто... Столови су били спојени и није било случајно што су друг Драгосавац и Озрен седели близу један другоме, премда је између њих био млади лав српске Удбе, Дуда Ступар, један од ретких обавештајаца с титулом *др*. Иако су сви знали да га је англиста Озрен препоручио за садашњу функцију (совјетска аналитика) и увео у посао, Дуда је током вечере упадљиво игнорисао свог надређеног, окретао му леђа и тако рећи се думунђавао с Драгосавцем, који је на муштикли пушио једну „Драву“ без филтера за другом.

За удаљеним спојеним столовима седело је поменуто фудбалско друштво: Миљанић, уз буткицу и розе, Бранко Нешовић, уз кашасти сок, вилијамовку и свадбарски купус, Анте Младинић, уз малвазију и бечку шницлу, Михаило Андрејевић, уз виски и јагњеће печење и Шпиро Синовић, велики партизановац, уз беванду и димљену вешалицу. Готово да нису обраћали пажњу, или, рекли би злобници, нападно су се трудили да се праве као да не показују пажњу, на главни, продужени сто, на коме је домаћин Влашкалић управо држао здравицу, а номинални парњак Душана Драгосавца, секретар ИК ЦК СКС, Иван Стамболић пре и после певао старе градске песме с Озреном или Милки на увце...

О доласку Душана Драгосавца у сиви бетонски правоугаоник СУП-а у Кнеза Милоша (или Милоша Великог, како је, готово без изузетка, писало на разгледницама које

су задовољни грађани, доушници и остали сарадници слали тој установи), нису известили ни *Борба* ни *Политика* ни *Вјесник*. Двоја службених кола, праћена тристаћима с таблицама на којима је било плаво слово *М*, из Дурмиторске су, уз тек набављена француска ротациона светла, пресекли Кнеза Милоша и ушли право у утробу зграде, где се налазио возни парк СУП-а, а одатле су тајним улазом ушли у предворје, заобишавши диспечерску и пријемну просторију која прво долази на ред с главног улаза.

Драгосавца је дочекао лично министар Виобран Станојевић и повео до изоловане сале за састанке на другом спрату. Озрен, који је требало да буде делегирани домаћин (јер знало се да ће на дневном реду једина тачка бити рибање српске тајне службе), без много емоција се руковао са значајним гостом и безбојним трећеразредним члановима хрватске безбедњачке номенклатуре, за које се знало да ће све што чују и виде реферисати такозваном Брки, легендарном Мишковићу, који из своје родне Премантуре, премда званично одавно у пензији, дрма хрватском кадровском политиком и савезним КОС-ом. Као да је једини радостан човек међу друговима био релативно најмлађи, Дуда Ступар...

Тамнозелени линолеум је упијао бат корака попут оријенталних тепиха. Куртоазно хвалећи ноћашње певање Оливере Катарине и привредне успехе братске социјалистичке републике, хрватски гости су прошли поред конференцијске сале на првом спрату: иза високих врата с дебелим стаклом могле су видети огромне кожне фотеле и четвороседи, снимачи разговора на масивним столовима, креденци са застакљеним полицама на којима су се башкаррила сабрана дела Јосипа Броза и Карла Маркса, примерци Кривичног законика, монографије о различитим ратним бригадама и мале бисте доживотног

председника, чија је урамљена фотографија царевала у полумраку. Поред сваког снимача налазила се џиновска кристална пепељара и, преко салвете, једна кафанска чаша окренута наопако. Насред стола налазио се послужавник с боцама минералне воде „Књаз Милош“. Завесе на прозорима биле су навучене, састанак се имао одвијати на другом спрату.

Да би се ушло у ту салу за састанке на другом спрату, међутим, било је потребно отворити дупла, масивна, тапацирана врата: просторија је била само мало већа и само мало осветљенија од оне сале спрат ниже. Завесе су биле делимично повучене у страну, а на лустеру изнад стола горела је само свака друга сијалица. Поред снимача су се налазиле фасцикле, чаше на салветама (већ окренуте нагоре), кристалне пепељаре, и по једна литарска флаша минералне воде „Књаз Милош“ на 2 снимача, отприлике на средини између два микрофона, као изникла из пластичне кутије у којој се налазио магнетофон.

Прекопута Драгосавца је сео онај коме се имала изговорити вакела, значи Озрен, први српски удбаш, који је чудесно преживео кадровско подмлађивање након одласка Славка Зечевића, а још чудесније, чистку након смене Ранковића. Куртоазно ћућорење током шетње ходницима српског СУП-а нагло је уминуло чим су сви ушли у салу за састанке. Као у некаквој немој представи силуета, заузимали су своја места на која је смркнуто руком показивао Станојевић и напетост се чула гласније: уместо оне шкрипе изанђалих ћонова по линолеуму, чуло се трење ћонова и ногу од столица о свеже усисане пиротске ћилиме.

– Ми смо овде да слушамо шта друг Драгосавац има да поручи, и да се према томе равнамо – рече Станојевић, накашље се и погледа око себе, своје људе строго, а госте с претераном љубазношћу, као типични српски родитељ

из провинције, који мисли да су сва друга деца боља од његове.

Озрен климне и васпитано сачека да гости седну, Ступар са шеретским осмехом, а гости из Хрватске као без емоција.

Сви присутни су одевени у југословенску конфекцију – „Рудник“, „Клуз“, „Вартекс“, „Тетекс“, „Беко“, док су један члан хрватске делегације и Иван Стамболић носили „Мурина“ одела. Ципеле су им биле најслабији део појаве, важност добрих ципела, дапаче италијанских, признавали су тада само доживотни председник, Драгош Калајић, Игор Мандић и Момо Капор. Али председника, из ко зна којих разлога, нису баш превише имитирали у смислу пушења цигара и одевања, док су ставови поменутих скандал-културњака ионако отписивани као пропаганда и десничарска скретања. Кравате безличне, кошуље су биле „Нитекс“, „Мура“, „Јавор“ и „Параћинка“, а чарапе су биле или беле и маслинастозелене, поклони из фабрике војних униформи „22. децембар“. И никада нису биле доколенице као код Дејва Алена, већ зарозане као код деце када пикају фуцу на мале голиће.

Озрен има општру косу која је некада била као грива Клинта Иствуда, али се последњих година повлачи са чела. Он се никада није трудио да *пребацује косу с других територија главе*, како је то именовао његов лични лекар, др Херцеговац, напротив, и даље је снажно зачешљава чешљем који је његов заштитни знак. Већина присутних има нездраву боју коже, подочњаке боје кестена, кобасичасте прсте и зубе жуте од никотина и, с тим у вези, храпава глас. Драгосавац личи на само малчице здравију верзију Вељка Влаховића – има обе ноге и физички је нешто орнији.

– Према томе, седите, сада ће кафа. После, у мом кабинету, следи виски с ледом... – Озрен је, иако је то учинио

у предворју, пре руковања, још једном зачешљао косу, чешљем који је држао десном унутрашњем џепу сакоа. Причало се да је тај потез вађења чешља из џепа у рукопису једног романа, који никако да нађе издавача, јер помиње и тзв. Голи оток, како се каснијих деценија у народу уврежио назив за „Мермер“...

Затим је у просторију ушла и једна жена, једина у мушкој екипи, и села за мањи сто са стране, на коме су стајале свеске и гомила графитних оловака, резач, гумица, две хемијске оловке и селотејп. На столу је такође био и новинарски касетофон, а поред њега послогане касете од 2 x 45 минута. То је била стенографкиња Љиља, секретарица и дактилографкиња у СУП-у Србије. Она је имала црно-бели „комплет“ од твида, који се састојао од мини сукње и сакоа преко беле блузе с каубојском машном, хулахопки боје коже и црних кожних ципела умерено високе пете. Образи су јој били црвени од вештачког руменила. Коса јој је махагони смеђа, очигледно фарбана. Жена има око четрдесет година. Углавном гледа у под и у сто, не покушава да погледом обухвати било кога од присутних. На њеном столу није било минералне воде, али, када је кафе куварица ушла с колицима, показало се да ће и Љиља добити кафу.

Просторију испуњавају само шуштање сакоа који се каче о наслоне столица, шум газирани минералне воде, лупкање тацни и шољица (*за мене слађа, молим!*), шуштање папира када су неки присутни отворили фасцикле, а као и увек, било је неколико нервозних који су непрестано притискали своје хемијске оловке, али то је трајало тачно онолико колико је било потребно кафе куварици да изведе празна колица из просторије и за собом затвори тапацирана врата. Која је потом лично министар Станојевић закључао. Звук кључа у брави као да је означио почетак напрегнуте тишине. Чуло се само дисање присутних,

који као да су на високи спрат донели тежак цегер с пијаце...

Драгосавац је без оклевања узео реч. Озрен није могао да препозна опуштену особу с вечере у „Мадери“, распилављеног чичу који је флертовао с Оливером Катарином.

– Дозволите ми, другови, да изнесем неке сугестије, онако посве неорганизирано, о активностима у идејној сфери у нашем друштву у последње вријеме, а на основи консултација у савезним органима, напосе с другом Титом.

Озрен се мало штрећне, Љиља подигне обрве, Станојевић зажмури, Ступар се дијаболично осмехне и отресе невидљиву мрву с рамена сакоа, остали удбаши као да су за милиметар ушрафили главе у тела и спрчили се. Одавали су утисак да осећају шефов поглед крајичком ока, а овај, као да је то приметио, што сталоженије може, отвара фасциклу и листа, тек да нечим упосли руке. Сви су знали да је он најмање трипут прочитао садржај те фасцикле пре састанка.

– Нешто слабо радите, другови, у последње вријеме, гђе су резултати?! – нагло подигне тон Драгосавац. – Сви око Озрена се сецну, само он не. Сецне се чак и Љиља, пуче јој графитна оловка „2-бе“, она стисну усне, једва приметно заврти главом и брже-боље узима другу наоштрену оловку, сада тврдоће ха-бе, за сваки случај. Озрен обара поглед и прави се да чита последње параграфе првог листа папира у фасцикли, а будући да је сујетан, упорно одбија да користи наочаре за читање па изгледа да је зажмурио, иако само чкиљи... – Ми смо свјedoци, другови, појачане активности непријатеља самоуправног социјалистичког поретка са свију страна.

Драгосавац лупи руком о сто и поново подвикне:

– Хоћемо ли ми ловити анархолиберале или нећемо?!

У сали за састанке завлада мук. Озренове колеге од страха крену редом да отварају фасцикле и листају папире, иако је јасно да од прпе ништа нису у стању да прочитају. Само Ступар кулира, шаке је ставио на сто, склопио их и врти палчевима. Озрену је ипак неугодно, стеже га крагна, мешкољи се, гледа испод ока лево и десно а најдуже задржи поглед на Ступару. Поглед је благо испитивачки, као да сумња у нешто за шта и не очекује да ће наћи доказа.

– Не кажем да нећемо! – Драгосавац ово каже славодобитно, ликујући над општом нелагодом на другој страни стола, вероватно тумачећи Озренову реакцију ако не као признање кривице, оно као снажну дефанзиву... – Волио бих да ми друг Озрен опет испоручи неког бугарског шпијуна као недавно. – Озрен се насмеши и слегне раменима у стилу „па, ја само радим свој посао, нема на чему“, Ступар, пак, подигне обрву као да је очекивао да похвала буде упућена њему. Када се зачује слабахан аплауз српских обавештајаца, Ступар се окрене лево и десно па и он нечујно двапут пипне један длан другим.

– Будност не сме да се смањи ни за јоту – настави Драгосавац, поново пословним тоном. – Долази до једног непринципијелног уједињавања различитих противника нашег поретка и утврђеног правца друштвеног развоја, другови. У Србији опет диже главу месијански елитизам, који под кринком модернизације нуђа техноменаџерство као рјешење сваког проблема у процесу функционирања наше економије. – Озрен листа папире у својој фасцикли, пре сваког новог листа по старом обичају пључне кажи-прст. Као да жели да избегне поглед говорника. – А ту нам се подмеће идеолошко кукавичје јаје, другови, да авангарда радничке класе смета, па се нуђају други називи 'правци развоја' и тиме се угрожава темељ нашег поретка,

власт радничке класе заснована на водећој улози авангарде. Либерализам је само друго име за пасивизирање авангарде и отварање врата за идејне непријатеље који нас желе ослабити, дезорганизовати, довести у ситуацију да пред технократским назови 'програмима развоја' ми изгледамо застарјело. Али идеја социјализма тек треба заживјети. Нарочито је великосрпски национализам поново дигао главу у посљедње вријеме, и он користи најразличитије поводе. Уставне промјене су и даље стална тема по контрареволуционарним кружоцима, гђе се кука и цвили за великосрпским хегемонизмом, али сада се то све више пребацује на терен самоуправљања. Прича се о технологији, а мисли се на идеологију.

Озрен подиже главу, клима с одобравањем и гледа лево и десно, као да каже: „Шта сам вам ја рекао, другови?!“ Драгосавац јебе и не вади.

– Жели се умањити улога радничке класе у одлучивању и наметнути такозване незадовољне интелектуалце као не дô бог народне трибуне, ено вам Француска седам, што се све тамо не говори и чак се томе још и пљешће! Закључено је, оданде долазимо, другови, на консултацијама горе...

Сви са српске стране стола осим Озрена инстинктивно погледају увис, као када су се на састанцима француске тајне службе помињали Де Гол и Дестен (Помпидуа нису шљивили због супруге дронфуље),

– ... да у СК Србије постоји све већа тенденција к дезоријентацији и дефанзивном постављању према тим идеолошким концепцијама супротним СКЈ (што Драгосавац изговара као припадник старе гарде: *ес-ка-јоту*), то је спрега свију могућих антисамоуправних и антисоцијалистичких снага! Када треба ударити против Тита и Југославије и политике СКЈ, сви се уједине, мајку му, и колебаљивци и фракционаши и ревизионисти и вербалисти и

малограђани и демагози и технократи! Хоћемо ли ловити анархолиберале по Србији или нећемо?! – поновио је Драгосавац реторичко питање, можда и зато што му се осладио ефекат који је имало прво постављање.

У сали за састанке поново настане мук, али овог пута одмах се зачује и тихи жамор. Као да је хрватским колегама око Драгосавца неугодније него Србима прекопута. Озрен клима говорнику који га риба, строго погледа и лево и десно, нагне се улево, покрије уста шаком и нешто шапне Ступару, а затим се нагне према микрофону и потапше га. „Ради!“, говори његов поглед, али заправо снимачи овог пута нису укључени...

– Хвала другу Драгосавцу на овим сажетим и корисним инструкцијама. Другови, ми смо у протеклом периоду постигли запажене резултате, али никада не треба бити задовољан постигнутим и увек има места за побољшање и напредак, па зато са захвалношћу примамо сугестије и другарску критику коју нам је пренео друг Драгосавац. – Млак аплауз са српске стране стола, а, за дивно чудо, јачи на хрватској страни. Озрен направи покрет главом као да га жуља крагна.

– Ипак бих у интересу потпуне истине... – Накашље се и сада му глас одаје мешавину нелагоде и благог разочарања.

– Додао бих, значи, у интересу целовите истине, да је, овај, наш друг Ступар мало претерао када је минимизирао активности службе против анархолиберала, и надам се да неће љутити... – Подигне поглед улево, према Ступару...

– ... због овога што ћу сада рећи, наиме, да би било другарски и примереније да се најпре нама обратио, својим колегама, на колегијуму, уместо да на међурепубличкој, савезној координацији, критикује своју организацију.

Не кажем да нисмо заслужили ову другарску критику, немојте да мислите, друже Драгосавац... – Озрен подигне поглед према саговорнику који их је малочас изрибао. Драгосавчеве очи су хладне као ајкулине. Озрен не скреће поглед.

– Можете бити уверени да ћемо у наредном периоду и те како појачати све активности против унутрашњег и спољног непријатеља.

Зачује се малчице орнији аплауз...

*

У ходнику испред масивних врата тишину ретко прекида шкрипа тамнозеленог линолеума – то је ход чистачице у боросанама, то је ход неког запосленог у ципелама из исте фабрике, дакле „Борово“, али углавном то је амбијентална филмска тишина која вара биоскопског гледаоца генеричким неразговетним шумовима на које се додају дијалози и музика, то је тишина коју кваре расходовани звучници у старим кинематографима, или, још староставније, шум старих камера из 1930-их, које су сметале првим звучним филмовима Алфреда Хичкока. Шкрипа по линолеуму као да изазива титрање устајалог ваздуха који носи бајати воњ дима цигарета, отужно слатког соца од прешећерене кафе, сумпоровог сапуна и јефтине колоњске водице, али још више, воњ индиго папира, плесивих регистратора и муштикли.

Чистачица, која је поново, као у слоумоушну зашкрипала по тамнозеленом линолеуму, у наручју је носила картонску кутију Фабрике уља Крушевац пуну празних боца од вискија „Дони Вокер“; неки физикалац који јој је ишао за петама, с беретком и уплашеног израза лица, носио је гајбу с бочицама кашастих сокова фирме „Витасок“. Затим је поново завладала она амбијентална тишина. У

тој тишини би тек извежбано ухо могло да начује некакав веома, веома озбиљан жамор иза масивних врата. Само такво ухо би могло и да примети нагли престанак тог жамора. Носилац тог уха би се онда јамачно сецнуо и што брже и нечујније удаљио... Јер, после те тишине блиске оној вештачкој, на невиној магнетофонској траци, могло се чути, већ прилично разговетно, сударање столица и гласнији жамор, налик раздраганом ћућорењу југословенских путника у Трст после успешног проласка кроз царинску контролу. Зачуло се окретање кључа у брави и врата су се отворила према унутра. Први је, у рукама стежући кожно ташну, изашао проседи чика који је подсећао на покојног Вељка Влаховића, кога су сви још носили у живом сећању, па је као такав могао да збуни гледаоца. Душан Драгосавац се облизивао као чича који се, за сада, издовољио у борделу, па тако олакшан може правац к жени на вечеру. Хрватским гостима као да је лакнуло што више не морају да глуматају озбиљност, али српским домаћинима као да је неко натоварио голем терет на плећа, на лицима им се видела мешавина збуњености, страха и неспокоја, као код пацијената који још нису до краја разумели лекарову дијагнозу али наслућују да је *нешто озбиљно*, што раздрагано понашање доктора само још наглашава.

Озрен се појавио одмах иза министра Виобрана и стајао иза њега док се овај руковао с Драгосавцем, махнуо осталим Хрватима и сместа отишао у свој кабинет (виски је отказан!), а онда се и он руковао с *исеком*, који је једини увидео да ће од сада поглед у очима и министра и српског безбедњака заувек остати за нијансу хладнији него пре, а и са осталим члановима хрватске делегације од којих је поједине одвео начас у страну и упадљиво срдачније разменио неколико речи.

Из конференцијске собе напoкoн се појавиo и Ступар, сумњичавo пoсматрајући oвo дoмунђаванье, бацајући пoврeмeнo упитнe пoглeдe прeмa Дрaгoсaвцу, a oндa је Oзрeн свимa махнуo кaо да Хрвaти већ сaдa oдлaзe вoзoм кући, пa сe вратиo у кaнцeлaрију и нa снимачу кoји је стaјаo испрeд Дрaгoсaвцa кликнуo нa дугмe дa рaзлaбaви пoклопaц, кoји је пoтoм пoдигaо тoликo дa сe мoжe извaдити трaкa, aли oндa сe плeснуo рукoм пo челу смeјући сe сaм сeби и вратиo пoклопaц нa мeстo. Љиљa је дoтлe већ спaкoвaлa свeскe и блoкoвe, извaдилa утичницy oд нoвинaрскoг кaсeтoфoнa, oбaвилa гaјтaн oкo нaпрaвe и чeкaлa дaљe нaлoгe. Oзрeн јoј је нaмигнуo и махнуo дa пoђе зa њим.

Рaзгaжeнe Oзрeнoвe ципeлe „Бoрoвo“ брoј 45 и жeнскe ципeлe „Сeрђo Рoси“ брoј 37 шкрипaлe сy пo линoлeуму кoји је пoкривaо хoдникe и стeпeницe српскoг министaрствa. „Дoбaр дaн, дружe Oзрeнe, дoбaр дaн другaрицe Љиљo!“, гoвoрили сy сa стpaхoпoштoвaњeм oни с кoјимa сy сe мимoишли. Oзрeн и Љиљa сy прoшли пoрeд кaбинeтa сeкрeтaрa унутрaшњих пoслoвa, дoклe је Љиљa, пoслe гoдинa рaдa кaо дaктилoгрaфкињa „нa рaзним нивoимa“, aвaнзoвaлa кaо јeдинa пoврeљивa стeнoгрaфкињa, тaкo дa сy је свe снажнијe нaгoвaрaли дa уђе у Пaртију (дa сe „учлaни“, aли oнa тaј изрaз уoпштe није вoлeлa, јeр је изглeдa у Прoгрaм СКЈ вeрoвaлa вишe oд вeрификoвaних вeрникa). Нaгoвaрaли сy је и дa вaнрeднo зaврши Вишу шкoлу унутрaшњих пoслoвa, пa дa aвaнзује нa пoлoжaj шeфa кaбинeтa, зa штa није билa дoвoљнa срeдњa стручнa спрeмa, a oсим звaњa би и плaтa билa знaчajнo вeћa, „двeстa oсaмдeсeт хиљaдa стaрих динaрa“, чaк! Љиљa је вeћ дoбилa кoмплeт пoлoвних уцбeникa („Криминaлистичкa тeхникa“ Кaмeнкa Јoвaнoвићa, „Устaвнo прaвo“ Рaткa Мaркoвићa, „Криминoлoгијa“ Дрaгoмирa Дaвидoвићa, „Криминaлистикa“ Влaдимирa Кривoкa-

пића, „Енглески у 50 лекција“ Данке Ђокић, „Основи руског језика I и II“ Кирила Свинарског и Миле Стојнић, „Управно право“, новија верзија Јелене Поповић, „Чудо и цијудицу“ Константина Момировића и Бранка Свибена) и почела да читуцка помало, да ради јогу као припрему за обавезну наставу цијудицуја, а уз то је чекала и решавање молбе за пријем у СКЈ. Тај пријем је био „под морање“ из више него једног разлога...

Прошли су поред врата њене канцеларија и дошли до глуве собе, намењене ванредним ситуацијама и евентуалном раду у илегали. У тој соби је био телефон кога није било могуће прислушкивати, а утикачи електричних ајби-ем машина и решоа имали су специјалне додатке, тзв. „антиадаптере“, тако да се није могла детектовати потрошња струје.

Озрен је извадио кључ који је држао у унутарњем цецу сакоа, откључао врата, одшкринуо их, завукао руку и укључио светло прекидачем као да зазира од отровног паука или шкорпије у мраку, затим је гурнуо врата да се скроз отворе и махнуо Љиљи да уђе. Она га је послушала и одмах укључила електричну ајбиемовку на писаћем столу, а затим заузела место иза машине. Озрен је ушао за њом и поред апарата боје бледе малине спустио касету, а онда отишао до фрижидера маскираног у дрвену комоду и из хладног трбуха једне заправо италијански дизајниране лепотице од хладњака извадио бочицу кашастог „Витасока“ од кајсија, с витрине узео преокренуту кафанску чашу и то све с љубављу ставио поред ајбиемовке.

– Примљена си у Партију, не брини. Добићеш ускоро обавештење, дотле се прави као да не знаш. Молба је таман тако састављена да не изгледа као правдање због касног уласка, већ као плод зрелог размишљања и потпуно смо разбуцали Вукосавине примедбе да ’једна некомунисткиња годинама ради на најосетљивијим пос-

ловима из државне безбедности', јер сам ја на састанку рекао да ти једноставно ниси имала времена да мислиш на детаље и кога чаршија оговара, већ сам нагласио да си ушла у СУП у најгоре време, после Лекине смене, када су плате биле мале, а ми радили од јутра до сутра, и та перца на реверу била су често и за каријеристе; ти си на терену крваво радила, прековремено и без додатне плате, а на књижицу ниси мислила, јер ниси имала кад да мислиш.

– Надам се да у пријави није писало 'да се учланам', већ да молим за пријем...! – рече Љиља.

Озрен се насмеја, брзо јој приђе и помилује по коси, па је пољуби у образ.

– Е, крвава си! Па да, пише пријем, какво чланство, није то АКУД. Нормално. У праву сте, и ти и Власта. Ала ће бака Јелика да се обрадује – онда се нечег сети, приђе вратима и пажљиво их затвори. – Љиљо, прекуцај белешке – каже затим мало службенијим тоном. – Али провери и усагласи с касетом, молим те, знам да се то обично не ради, али морам за ову прилику да имам тачан препис. Пази, ово је строго поверљиво! После да обришеш касету, јасно? И да ми даш после свако блокче!

– Јасно, друже Озрене.

– Како иде бубање под старе дане – шеретски пита Озрен, поново опуштеније. Љиља уздахне и слегне раменима, а Озрен додаје: – 'Крим-тактика' је најузбудљивија, знам, а уставно право најдосадније, али то је уступак западњачким цепидлакама, као да они па много поштују право, пих! – Онда се опет нечег сети и плесне по челу. – Еј, Јова Поповић, каратиста, донео ти је кимоно за џудо. Од оне мале каратисткиње, оне генералове, како се зове... – Плесне се по челу. – Аха, од Бојане Шумоње, она је светски шампион, купила нешто ново сада, поновила се. Она је ситна, али носи шлампаво, теби ће можда и то да буде

тесно, али нема везе, то је само за неколико лекција цију-цијуа. Стајаће ти као мени кинеске шлапе које су ми дали када сам био у посети наше државне безбедности кинеској безбедности... – Ту се обоје насмеју.

Сетили су се поклончића које су кинески домаћини делегацији југословенских безбедњака давали док су возом путовали по Кини и обилазили локалне колеге. Минијатурне шлапе, величине назувака за бебе, баде мантили величине шпилхозни, комплети штапића за јело величине чачкалица, комплети чинијица за сосове од пресованог пиринча, што су из наше делегације после грицкали као Смоки и чипс уз преносе фудбалских утакмица. Озрена одједном обузме нежност, он приђе и пољуби је, овог пута у уста. Са зида, са црно-беле урамљене фотографије, са загонетним осмехом их је посматрао Јосип Броз Тито.

*

У једној секуларној држави, у којој је хришћански морал замењен социјалистичким по коме испрва декларативно „коса није смела да се вијори“, али су убрзо затим балерине постале најбоље супруге и љубавнице, и све до XXI века се није знало за *Parents' Guide* и слободне сцене у филмовима су се приказивале у ударном термину, а голе жене су парадирале на сценама током БИТЕФ-а, и када су бабе и унуци могли заједно да гледају Пазолинијеве и Пекинпоове филмове у биоскопу – нико није могао да зглајза због ванбрачне афере, тако да дугогодишња веза између ожењеног Озрена и разведене Љиље није била предмет *безбедносне обраде* у виду праћења и сличних акција. Њих двоје су одрасли такорећи на своју руку, уз трауматичне односе с родитељима, од чега у једној